

A MEDGYESSY FERENC GIMNÁZIUM
ÉS
MŰVÉSZETI SZAKKÖZÉPISKOLA

Ember- és társadalomismeret, etika

**I. RÉSZLETES ÉRETTSÉGI VIZSGAKÖVETELMÉNY
II. A VIZSGA LEÍRÁSA**

OM azonosító: 031202

EMBER- ÉS TÁRSADALOMISMERET, ETIKA

Az ember- és társadalomismeret, etika érettségi vizsga sajátosságai

A jelen megismerésre irányuló új modernizációs tartalmak - köztük az *Emberismeret és etika*, valamint a *Társadalomismeret* - a kerettantervek nyomán az ún. modulanyagok formájában kerültek be a magyar közoktatásba. A modulanyagok olyan kis óraszámú (heti egy óránál kisebb órakerettel rendelkező) „fél-tantárgyak”, amelyek többnyire csak integrált formában létezhetnek a gyakorlatban.

Az elmúlt évek iskolai gyakorlata azonban azt mutatta, hogy a hagyományos tantárgyak - a *társadalomismeret* esetében a *történelem*, az *emberismeret és etika* esetében a *filozófia* - oly módon integrálták az új modulanyagok tananyagát (tartalmát és speciális módszertanát), hogy azok sajátos arcúlatok fokozatosan megszűntek, „fölszívódtak” az integráló tantárgyakban. Mindez tehát azt jelenti, hogy ezeknek a tárgyaknak a tananyagából kizárólag akkor tehető teljes jogú érettségi, ha az adott iskola a szabadon felhasználható órakeretéből kibővíti a modulanyagok órakeretét, ami széles körben nem igazán várható.

Szükségesnek látszott tehát ezeknek a tartalmaknak olyan oktatási keretben történő megjelenítése is, amely az iskolák egy része számára önálló - „érettségiképes” - tantárgyként írja le ezt a területet. Konkrétan mindez azt jelenti, hogy az *Ember- és társadalomismeret, etika* - bár a két modulanyag tartalmaiból és módszereiből szerveződik - egy új önálló tantárgyként jelenhet meg az iskolában, s komoly eséllyel pályázhat arra is, hogy teljes értékű érettségi tárggyá váljon.

Ezen a területen azért is fontos egy új komplex jelenismereti tárgy megjelenjen, mert a két modulanyag - az *Emberismeret és etika*, valamint a *Társadalomismeret* - kerettanterve, illetve érettségi követelményrendszere meglehetősen túlszűfoltta és szaktudományos jellegűvé vált. Mindez annak köszönhető, hogy a különböző társadalomtudományok - pszichológia, szociálpszichológia, szociológia, politológia, közgazdaságtan -, illetve a különböző filozófiai megközelítések - etika, humánökológia - minél több tudásanyagot igyekeztek „belepréselni” az amúgy is roppant kis óraszámú modulanyagok keretébe - ráadásul pl. társadalomismeretből két különböző irányú változat összevonásából jött létre a végleges kerettantervi változat, illetve érettségi követelményrendszer. Ugyanakkor nagyon fontos a különböző szaktudományos megközelítések megőrzése is: az új tárgy tehát természetesen megőrzi interdiszciplináris jellegét.

A tananyag rendezőelvével azonban nem a különböző tudományágak egymásmelletti adja, hanem a tárgy pedagógiai funkciója: a diákok szocializációjának segítése. A társadalomtudományok sokfélesége tehát legfőképpen keresztantervi formában jelenik majd meg. Például a család témakörénél mindenképpen megjelennek az etikai, pszichológiai, közgazdasági, jogi stb. aspektusok is. Az *Ember- és társadalomismeret, etika* újdonsága tehát nem az egyes elemek fogalmilag megragadható tartalmában van - pl. itt is és a *Társadalomismeret* modulanyag követelményrendszerében is szó esik a társadalmi rétegződésről -, hanem a funkciójában és az anyag elrendezésében. Az itt megjelenő tananyag célja és jellege megfeleltethető a hagyományosan nevelői feladatokat ellátó osztályfőnöki órák lehetséges tematikájának is. Ebből következően nagymértékben csökkent az elvont, fogalmi jellegű tananyag, hogy hely és idő maradjon a személyes és élményszerű feldolgozási módok számára.

A vizsga általános céljai

Az *Ember- és társadalomismeret, etika* érettségi követelményeiben - mind középszinten, mind emelt szinten - két nagyon fontos elvárás fogalmazódik meg. Egyrészt az, hogy a vizsgázó minél több ismeretet gyűjtsön az őt körülvevő társadalmi viszonyokról, együttélési szabályokról és mintákról. Másrészt annak bemutatása, hogy a vizsgázó mennyire képes megszerzett ismereteit személyes formában - önálló véleményeként - elmondani. Ez részben azt jelenti, hogy saját élményeit és tapasztalatait mennyiben képes általános formában is megfogalmazni, részben pedig azt, hogy a fölvetődő általánosabb kérdésekre és problémákra tud-e konkrét példákat és eseteket mondani.

A vizsga két szintje

Mind középszintű, mind emelt szintű vizsga két részből áll:

- írásbeliből
- szóbeliből.

A középszintű vizsga elsősorban az alapvető ismeretek elsajátítását, a készség szintű fogalomhasználatot méri, valamint annak kiderítésére irányul, hogy a diákok mennyire képesek értelmezni a körülöttük lévő világot. Az emelt

szint vizsgálja *tudományosabb* jellegű, ugyanis az emelt szintű vizsga legfőképpen a felsőoktatásban tovább tanulni szándékozó vizsgázó képességeit és ismereteit vizsgálja. Ez azt jelenti, hogy a vizsga a jelöltektől a középszintű követelményeket meghaladó bonyolultabb ismeretszerzési eljárásokban való jártasságot feltételez, összetettebb és önállóbb rendszerezési, alkalmazási, összehasonlítási és elemzési szempontokat, valamint magasabb fokú gondolkodási, önállóbb ítéletalkotási képességeket vár el.

Fontos megjegyezni, hogy a középszintű követelmények egésze vonatkozik az emelt szintre is: az emelt szint számára megfogalmazott követelmények a középszinthez képest kiegészítésként értelmezendők. Ebből az is következik, hogy egy-egy témakör követelményeinek részletező leírását a középszint követelményei tartalmazzák.

I. RÉSZLETES VIZSGAKÖVETELMÉNYEK

- Kompetenciák és témakörök -

TÉMÁK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
1. Az ember, mint biológiai, társadalmi és szellemi lény	<p>Mutassa be irodalmi példákon keresztül, hogy mit jelent az ember természeti és társadalmi mivolta.</p> <p>Mutassa be, hogy az embernek milyen lehetőségei és milyen korlátai fakadnak természeti, illetve társadalmi lény mivoltából.</p> <p>Értelmezze az embert, mint egyidejűleg különböző közösségekhez tartozó lényt.</p>	<p>Értelmezze az ember fogalmát biológiai, történelmi, pszichológiai és filozófiai szempontból.</p> <p>Példákon keresztül értelmezze a beszéd, a fogalmi gondolkodás, az emlékezet, a képzelet és a tanulás jelentőségét az öntudatos én kialakulásában.</p>
2. Az ember, mint meghatározott és szabad, értékelő és erkölcsi lény	<p>Világítsa meg különböző példákon keresztül, hogy az ember számára milyen értékek lehetségesek.</p> <p>Életből vett vagy irodalmi példákon keresztül mutasson be néhány olyan szituációt, ahol különböző értékek ütköznek.</p> <p>Legyen tisztában a szabadság, az identitás és a lelkiismeret fogalmával, saját identitásával, önértékelése alapjaival.</p>	<p>A szabadság értelmezése különféle bölcséleti iskolák felfogása szerint.</p> <p>Érveljen meggyőződése szerint „a cél szentesíti az eszközt” kijelentéssel szemben, illetve mellette.</p> <p>Értelmezze a „Választásra vagyunk ítélve” kijelentést. Mutasson rá a szabadság - felelősség összefüggéseire.</p>
3. Szokás, erkölcs és jog	<p>Ismerje és legyen képes megkülönböztetni a társadalmi együttélés alapvető erkölcsi és jogi szabályait.</p> <p>Magyarázza el eredetüket, rendeltetésüket és változásuk okait. Mondjon példát esetleges ütközésükre.</p> <p>Legyen tisztában a gyermeki, a diák- és az emberi jogokkal.</p>	<p>Tudja, hogy milyen alapvető jogágak léteznek, és legyen képes konkrét példákat ezekbe besorolni.</p> <p>Legyen tisztában az alkotmány alaptörvény jellegével, a törvények és törvényhozók társadalmi szerepével, a jogszabályi hierarchia mibenlétével.</p> <p>Tudjon beszélni a bűn erkölcsi és jogi megítéléséről.</p>
4. Az ember közvetlen környezete: család, párkapcsolat, barátság, közösségi kapcsolatok	<p>Értelmezze a családot, mint társadalmi, érzelmi, gazdasági közösséget, és mutasson rá ezek történelmileg változó hangsúly-eltolódásaira.</p> <p>Legyen tisztában a családi munkamegosztás és a családi költségvetés jellemzőivel.</p> <p>Tudjon beszélni a nők és a férfiak</p>	<p>Példák segítségével tudjon a családdal kapcsolatban néhány lehetséges jogi vonatkozást említeni.</p> <p>Foglaljon állást, mennyiben esik szexuális viselkedésünk erkölcsi és mennyiben jogi megítélés alá.</p> <p>Mit gondol a szerelem és a házasság jövőjéről.</p>

TÉMÁK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
	<p>társadalmi szerepéről és a párkapcsolat felelősségéről.</p> <p>Az életből vett és irodalmi példák segítségével érzékeltesse: a barátság és a szerelem sajátosságait.</p> <p>Vázzolja az iskola szocializációs szerepét.</p>	<p>A közösségi kapcsolatok milyen típusait tudja megkülönböztetni.</p>
5. A mi kis ügyeink	<p>Tudjon csekket, ajánlott vényt, lakcímbjelentőt, útlevel- és vízumkérelmet kitölteni. Menetrendet, banki számlakivonatot értelmezni, kérvényt, meghatalmazást, fellebbezést írni. Legyen tisztában azzal, hogy hétköznapi ügyeit mely hatóságoknál lehet intézni.</p>	<p>Tudjon különbséget tenni a jogos és jogtalan között.</p> <p>Ismerje a szerződések alapvető formai és tartalmi követelményeit, a jogorvoslati lehetőségeket.</p>
6. Gazdaság, a munka világa, pályaorientáció	<p>Ismerje a gazdasági növekedés, stagnálás, foglalkoztatottság, munkanélküliség, infláció, külső és belső egyensúly fogalmát.</p> <p>Legyen képes bemutatni az alapvető jogokat, szerepeket és konfliktustípusokat a munka világán belül.</p> <p>Ismerje a pályaválasztás és a munkába lépés általános lehetőségeit a mai Magyarországon.</p> <p>Ismerje az önéletrajzírás és az álláskereső alapvető „szabályait”.</p>	<p>Legyen képes bemutatni a munka világának átalakulását a globalizáció korában.</p> <p>Pénzügyi adatok alapján tudjon véleményt formálni a magyar gazdaság állapotáról.</p>
7. Társadalmi rétegződés és társadalmi mobilizáció	<p>Legyen tisztában a mai magyar társadalom rétegződésének fő jellemzőivel: a lélekszám változásai, a szociális összetétel, etnikai és felekezeti viszonyok, a területi elhelyezkedés kérdései.</p> <p>Ismerje a társadalmi mobilitás, a hátrányos helyzet és a deviancia fogalmát.</p>	<p>Legyen képes különböző társadalmi problémák azonosítására, összetevőik felismerésére, ezek megvitatására, és a velük kapcsolatos önálló véleményalkotásra.</p>
8. A közélet és a politika világa	<p>Ismerje a Magyar Köztársaság állami és közigazgatási intézményrendszerét, az alkotmányosság és a demokrácia alapelveit, valamint mindezek működésének fő jellemzőit.</p> <p>Ismerje a helyi társadalom fogalmát és működését.</p> <p>Ismerje az iskolai érdekvégyesítés néhány módját és a diákönkormányzat lehetőségeit.</p>	<p>Ismerje a magánérdek, közakarat, autonómia és szolidaritás fogalmait.</p> <p>Példák segítségével mutassa be az egyéni és a közösségi jogok viszonyát.</p> <p>Legyen képes felsorolni az alapvető politikai, szociális és kisebbségi jogokat, legyen tisztában ezek tartalmával.</p> <p>Legyen képes konkrét példák segítségével ismertetni az önkormányzatiság elvét.</p> <p>Legyenek ismeretei arról, hogy milyen nemzetközi konfliktusok vannak jelenleg a világban.</p>

TÉMÁK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
9. Hovatartozásaink: szülő- és lakóhelyünk, hazánk és Európa, magyarságunk és európaiságunk	<p>Ismerje a kulturnemzet, politikai nemzet, etnikum, többség és kisebbség fogalmak jelentését.</p> <p>Ismerje a határainkon kívül élő magyarság sajátos helyzetét és területi elhelyezkedését.</p> <p>Ismerje az Európai Unió alapvető intézményrendszerét, és Magyarország helyzetét az Európai Unión belül.</p> <p>Legyen tisztában az „európai polgárság”-ból adódó lehetőségekkel: jogokkal és kötelezettségekkel.</p>	<p>Tudja értelmezni a nemzeti szuverenitás fogalmát és jelentőségét a globalizáció korában.</p> <p>Hasonlítsa össze a magyar nemzettudat sajátosságait más népek önszemléletéről szerzett ismereteivel.</p> <p>Legyen képes bemutatni az európai integráció legfőbb sajátosságait.</p> <p>Legyen képes röviden összefoglalni, hogy az európai integráció milyen előnyökkel és milyen hátrányokkal jár Magyarország számára.</p>
10. Életszínvonal, életmód, az élet minősége, boldogulás és boldogság	<p>Ismerje az életszínvonal, életmód és az élet minősége fogalmak jelentését.</p> <p>Az életből vett és irodalmi példák segítségével érzékeltesse a kellemes, a hasznos és a boldog élet közti különbséget.</p>	<p>Életmódtípusok a mai Magyarországon, értékrendek, életutak.</p> <p>Az életből vett és irodalmi példák segítségével mutassa be az élvezet, az öröm és a boldogság közötti különbségeket.</p>
11. Globális gazdasági, társadalmi és erkölcsi kihívások	<p>Tudjon példákat mondani azokra a globalizációs kihívásokra, amelyek a mai Magyarországot is érintik.</p> <p>Legyen képes bemutatni, hogy milyen hatást gyakorol a természeti környezetre a technikai civilizáció és a gazdasági növekedés.</p> <p>Ismerje a legjelentősebb nemzetközi szervezeteket.</p>	<p>Ismerje napjaink demográfiai problémáinak társadalmi és gazdasági okait és következményeit.</p> <p>Legyen képes bemutatni, miként hatnak a modern informatikai és távközlési rendszerek a tanulásra és a tapasztalatszerzésre, valamint a személyek közötti érintkezésre.</p> <p>Legyen képes értelmezni, hogy miért fontos a kulturális sokféleség megőrzése.</p> <p>Legyen képes röviden összefoglalni a fenntartható fejlődés társadalmi, politikai és gazdasági alapelveit</p>

EMBER- ÉS TÁRSADALOMISMERET, ETIKA

II. A VIZSGA LEÍRÁSA

A vizsga részei

Középszint		Emelt szint	
Írásbeli vizsga (projekt)	Szóbeli vizsga (esetelemzés és projektvéde)	Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga
	15 perc (10 perc és 5 perc)	240 perc	20 perc
80 pont	70 pont (50 pont és 20 pont)	75 pont	75 pont

A vizsgán használható segédeszközök

	Középszint		Emelt szint	
	Írásbeli vizsga (projekt)	Szóbeli vizsga	Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga
A vizsgázó biztosítja	NINCS	NINCS	NINCS	NINCS
A vizsgabizottságot működtető intézmény biztosítja	NINCS	középiskolai földrajz és történelem atlaszok	NINCS	középiskolai földrajz és történelem atlaszok

Nyilvánosságra hozandók

	Középszint		Emelt szint	
	Írásbeli vizsga (projekt)	Szóbeli vizsga	Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga
Anyag	vizsgaidőszakonként három projekttema	NINCS	NINCS	témakörök
Mikor?	tavaszi vizsgaidőszakra: előző év december 1. őszvi vizsgaidőszakra: adott év május 1.	NINCS	NINCS	jogszabály szerint

KÖZÉPSZINTŰ VIZSGA

Középszint		
Írásbeli vizsga (projekt)	Szóbeli vizsga	
	15 perc	
egy téma önálló, évközi feldolgozása	esetelemzés 10 perc	projektvéde 5 perc
	50 pont	20 pont
80 pont	70 pont	

Írásbeli vizsga (projekt)

Általános szabályok

A projektmunka témáját a vizsgázó a központilag meghatározott három témakör valamelyikéből választhatja.

A projekttemákat a tavaszi vizsgaidőszakra vonatkozóan előző év december 1-jéig, míg az őszi vizsgaidőszakra vonatkozóan az adott év május 1-jéig kell nyilvánosságra hozni.

A vizsgázót projektmunkájának elkészítésében konzulens segíti. Tanulói jogviszonnyal nem rendelkező vizsgázó esetében a vizsgázó saját maga gondoskodik konzulensről, a tanulói jogviszonyban lévők konzulense automatikusan szaktanára.

Az elkészült munkát a vizsgázónak legkésőbb az írásbeli vizsgaidőszak kezdetéig kell beadnia a vizsgát szervező intézményben, és azt a továbbiakban írásbeli vizsgadolgozatként kell kezelni.

A projektmunka leadásakor a tanulónak mellékelnie kell a munkanaplót. Ebben röviden le kell írnia a feladatválasztással kapcsolatos motivációkat, a munkája során felmerült problémákat, kérdéseket, tapasztalatokat, a projektmunka készítése során alkalmazott módszereket, a döntési helyzeteket, az esetleges akadályokat és ezek megoldását, a feladatmegoldás során tapasztalt személyes élményeket.

A projektkészítés közben készült jegyzeteket, vázlatokat, nyersvázlatot, meghívókat, fényképeket és bármilyen más a vizsgázó által kiválasztott dokumentációt a vizsgázó portfólióba rendezi. A portfólió az elkészült projektmunka mellékletét képezi.

A konzulens feladata, hogy az önálló témaválasztás után legalább 3 konzultáció alkalmával irányítsa a vizsgázót a feladat elkészítésében, a munkafolyamatról készült munkanaplót ellenőrizze, végül pedig a munka folyamatát a megadott szempontok szerint értékeli.

Amennyiben a konzulens és a javító tanár nem azonos, akkor a konzulens a projekt készítés folyamatát a megadott szempontok szerint szövegesen értékeli. Az elkészült projektmunkát és a munkanaplót aláírásával és dátummal kell ellátnia.

Az írásbeli vizsga (projekt) alapelvei és kritériumai

A projekt témája lehet bármely hétköznapi vagy tudományos terület leírása, bemutatása. A központilag megadott téma többnyire általánosabb jellegű, ami többféle - a helyi viszonyoknak megfelelő - megközelítést is lehetővé tesz.

A projekt fontos jellemzője a komplex megközelítés. A tantárgy komplex jellegét - azt, hogy többféle műveltségi terület (szociológia, politológia, pszichológia, gazdaságtan, filozófia stb.) ötvöződéseiből jött létre - a projekt keretén belül is érvényesíteni kell.

A projektmunka jellemzői

A projektmunka elkészítése önálló kutatási tevékenység. A vizsgázó - a konzultációkat felhasználva - önállóan választja ki a témáját, önállóan készíti el a dolgozatát, folytatja kutatási tevékenységét.

A projektkészítés lehetséges műfajai

A projektek megvalósulását a vizsgázó különböző műfajok választásával oldhatja meg.

- Írásos dolgozat típusú projekt.
- Képi vagy elektronikus ismeretterjesztő információforráson alapuló projekt.
- Szervezésen alapuló projekt.

Írásos dolgozat típusú projekten értjük a hagyományos házi dolgozatot, esszét, esettanulmányt, dokumentumelemzést, az írásos formában beadott szociológiai jellegű interjút, kérdőíves felmérés elemzését, értékelést, publicisztikai típusú riportot, iskolaiújságban megjelenő cikksorozatot.

Az írásos vizsgamunka terjedelme akkor tekinthető megfelelőnek és a vizsgához méltónak, ha terjedelme mellékletek nélkül, 12-es betűmérettel, másfeles sortávolsággal, kb. 10-12 oldal, kézzel írt változatban valamivel több, 12-15 oldal.

Képi vagy elektronikus ismeretterjesztő információ-forráson alapuló projekten értjük az audiovizuális produktumot, az iskolai rádió vagy televízió részére készített riport- vagy műsorsorozatot, filmet, egyéb audiovizuális interjút, riportot, fotósorozatot, faliújságon tematikus képsorozatot, faliújság-sorozatot.

A projekt terjedelme akkor felel meg a vizsga elvárásainak, ha az iskolarádió, illetve televízió részére készített műsor legalább 3-5 perc terjedelmű, a műsorsorozat 3-5 részből áll, a film legalább 5-20 percnyi, a fotósorozat - bármilyen megjelenési formában vagy adathordozón - legalább 10-15 képből áll. A projekt elbírálásának feltétele, egy 1-3 oldalas kísérő szöveg mellékelése.

Szervezésen alapuló projekt műfajai közé a közéleti diákrendezvény megszervezését (pl., vitasorozat), az iskolán kívüli közéleti akció szervezését (pl., környezetvédelmi akció), a jótékonyági rendezvény lebonyolításában történő részvételt vagy annak megszervezését soroljuk.

A vizsgázó által a szervezésre, lebonyolításra fordított idő, akkor felel meg a vizsga elvárásainak, ha a dokumentumokból bebizonyosodik, hogy az eléri a 30-35 órát. A projekt elbírálásának itt is feltétele, egy 3-5 oldalas kíséző szöveg mellékelése.

Megjegyzés: A fenti műfajok bármilyen kombinációban történő alkalmazása elképzelhető.

A projektmunka elkészítésének ajánlott menete

- a téma kiválasztásához szükséges (esetleges) megbeszélés,
- a téma kiválasztása után hipotézis vagy célkitűzés kialakítása,
- bibliográfia készítése - a fontos irodalmak kiválasztása,
- tervezet készítése a munka részeire, illetve a munka ütemezésére vonatkozóan,
- részfejezet készítése,
- a nyers változat elkészítése, leadása,
- bírálat,
- korrigálás,
- végleges produktum leadása.

A projektmunka értékelése

Az elkészült projektmunka értékelése központilag készült javítási-értékelési útmutató alapján, az alábbiak figyelembevételével történik.

A vizsga értékelésének fontos szempontja, hogy a javító tanárnak (szaktanárnak) bírálnia kell egyrészt a projektkészítés folyamatát (30 pont), másrészt pedig az elkészült projekt tartalmát (50 pont) is.

A tanulói jogviszonnyal nem rendelkező vizsgázók esetében az elkészült projektmunkát a központilag kijelölt javító tanár értékeli. Az elkészítés folyamatáért járó 30 pont megítélése a konzulens szöveges értékelése és a munkanapló figyelembevételével történik.

A projektkészítés folyamatának (30 pont) értékelési szempontjai:

- A vizsgázó önálló részvétele a projektkészítésben	2 pont
- önálló témafeldolgozás	
- A konzultációkon való részvétel	4 pont
- konzultációkon való aktív részvétel	
- pontos felkészülés az elemzés,	
- értékelés,	
- összegzés elkészítéséhez	
- Információk kezelése, probléma-felismerés, problémamegoldás képessége, széles körű alkalmazási ismeretek	14 pont
- munkanapló folyamatos vezetése	
- portfólió bemutatása	
- hipotézis vagy célkitűzés írásban való megfogalmazása, témaválasztás indoklása	
- munka ütemezésére vonatkozó tervezet készítése	
- konzultációkon megbeszélte határidők betartása	
- nyersváltozat, illetve részfejezet elkészítése	
- Nyelvi kultúra, kommunikáció, értő olvasás, szövegalkotás	10 pont
- személyes élmények megfogalmazása a konzultációk alkalmával és a munkanaplóban	
- a konzulenssel és más érintett személyekkel való jó együttműködés	
- a szakirodalom megértése, értő feldolgozása	
- a munkanapló, a tervezet tartalma logikusan felépített, nem tartalmaznak súlyos nyelvtani, nyelvhelyességi vagy helyesírási hibákat	

Az egyes műfajcsoportokba tartozó projektmunkák tartalmáért járó 50 pont megítélése az alábbiak szerint történik:

- Az írásos dolgozat tartalmi követelményének hibátlan teljesítésével maximum 50 pont adható.
- A képi vagy elektronikus ismeretterjesztő információ-forráson alapuló projekt tartalmának értékelésekor a mellékelt írásos mű (10 pont) és a kész vizsgamunka (40 pont) együtt számít.

- Szervezésen alapuló projekt tartalmának értékelésekor a mellékelt írásos mű (30 pont) és maga a rendezvény (20 pont) szintén együtt értékelendő.

Megjegyzés: Amennyiben a javító tanár és/vagy a vizsgabizottság észreveszi, hogy az elkészült projektmunka más személy szellemi terméke, akkor a 100/1997. (VI. 13.) Korm. rendelet 23. § (2) bekezdése alapján kell eljárni.

A projektmunka megvédése (20 pont) a szóbeli vizsga egyik részeleme.

Szóbeli vizsga

Általános szabályok

A vizsgán kerül sor a - tételhúzás mellett - a projektmunka megvédésére.

A középszintű szóbeli vizsga tételsorának összeállításáról és a projektmunkához kapcsolódó kérdésekről a vizsgabizottságot működtető intézmény gondoskodik.

Vizsgán használható segédeszközök a középiskolai földrajz, illetve történelem atlaszok.

Feleléskor a kifejtés sorrendjét a vizsgázó választja meg.

A tételt a vizsgázónak önállóan kell kifejtenie. Közbekezdni csak akkor lehet, ha teljesen helytelen úton indult el vagy nyilvánvaló, hogy elakadt.

A projektmunka védésekor a vizsgázónak a feltett kérdésekre is válaszolnia kell.

A szóbeli feladatsor tartalmi jellemzői

A középszintű szóbeli vizsga tételsora legalább 20 tételből áll. Az esetelemzési feladatokat tartalmazó tételsort, a részletes vizsgakövetelmény témaköreit figyelembe véve kell összeállítani.

A középszintű szóbeli érettségi vizsga két, jól elkülöníthető részből áll:

1. feladat: esetelemzést jelentő tételkifejtés

2. feladat: projektvédés

1. feladat

Az esetelemzés során a vizsgázó a mindennapi élet konkrét vagy modellezett élethelyzeteit dolgozza fel a megadott szempontok alapján. A tételek forrása lehet tankönyv, példatár, művészeti alkotás, fotó szöveggyűjtemény, statisztikai adat, napi hír, történelmi esemény, irodalmi alkotás, film, az iskolai vagy lakóhelyi közösség életének eseménye. A tétel az eset rövid leírásán kívül, kérdéseket tartalmaz, melyek jelzik az elemzés főbb szempontjait és megkívánják irányát.

2. feladat

A vizsgázó röviden bemutatja az általa elkészített projektet és válaszol a bizottság által feltett kérdésekre.

A vizsgabizottság, illetve az elnök előzetes engedélyével bemutatható a képi vagy elektronikus ismeretterjesztő információforráson alapuló vizsgadarab. Az erre felhasznált idő nem számít bele az érettségiző szóbeli feleletének vizsgaidejébe. A vizsgadarab közös megtekintése viszont lehetővé teszi, hogy a bizottság tagjai is érdemi kérdéseket tegyenek fel, megismerjék az érettségiző munkáját.

A szóbeli védés alkalmával a portfólióban található anyagok bármelyikét a vizsgázó felhasználhatja szemléltetésre, használatára az értékelő tanár bátorítsa.

A szóbeli vizsgarész értékelése

A középszintű szóbeli érettségi vizsgán szerezhető 70 pont, a tételkifejtésre adható 50 pontból és a projektvédésből szerzett 20 pontból áll össze.

A kihúzott tétel értékelése

A tételsor összeállításakor rögzíteni kell a tételek kifejtésének elvárt összetevőit a megadott szempontok szerint, és az ezekre adható, az 50 pont felosztásával kialakított maximális részpontszámokat, amely alapján a feleletet értékelni kell.

A tételkifejtés értékelésének szempontjai

Tartalom: 45 pont

Előadásmód: 5 pont

A tartalom (45 pont) értékelésének szempontjai:

- a vizsgázó mennyire rendelkezik a tételkifejtéséhez szükséges elméleti tudással,
- a vizsgázó mennyire képes konkrét esetek, dokumentumok, források értelmezése során alkalmazni az elsajátított ismereteket, fogalmi összefüggéseket és érvelési módokat, képes felismerni az esetlegesen jelenlevő erkölcsi dilemmákat, morális indítékokat,

- a vizsgázó milyen mértékben rendelkezik a tételkifejtéséhez szükséges szakszókincessel, logikus érveléssel,

- képes-e érvelni saját helyzetértékelése és értékválasztásai mellett.

Az előadásmód (5 pont) értékelésének szempontjai:

- rendszerező és lényegkiemelő képesség,
- meggyőző érvelés,
- nyelvhelyesség.

A projektvédelem értékelésének szempontjai

A projektmunka megvédésének értékelése - bár a szóbeli érettségi vizsga keretében történik - az írásbeli (projekt) vizsga lezárásának tekintendő.

A projektmunka védésének értékelésekor az alábbi szempontokat kell figyelembe venni és a 20 pont felosztásával kialakított részpontoszámokat, ez alapján kell felosztani:

- a vizsga tartalmának és az egyéni munka konkrétumainak bemutatása 6 pont
- a projektkészítés során szerzett egyéni tapasztalatok ismertetése 4 pont
- szaknyelv, szakmai ismeretek alkalmazása 4 pont
- a vizsgabizottság által feltett kérdések megválaszolása, témátartás, lényegkiemelés 4 pont
- a felelet felépítettsége, nyelvhelyesség 2 pont

EMELT SZINTŰ VIZSGA

Emelt szint	
Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga
240 perc	20 perc
feladatsor	tétel kifejtése
75 pont	75 pont

Írásbeli vizsga

Általános szabályok

Az írásbeli vizsgán a jelölteknek egy központilag készült feladatsort kell megoldaniuk. A vizsgázó a rendelkezésére álló időt tetszése szerint oszthatja meg az egyes feladatok között és megoldásuk sorrendjét is meghatározhatja.

Az írásbeli feladatlap tartalmi jellemzői

Az emelt szint tartalmi követelménye épít a komplex ember- és társadalomismeret, etika fogalomkészletére. A feladatok középpontjába az elméleti összefüggések felismerése és megértése áll.

A feladatsor és a feladatok jellemzői

A vizsga írásbeli feladatai négy típusba sorolhatóak:

- fogalmakra, meghatározásokra alapvető ismeretekre vonatkozó kérdések;
- egy-egy kisebb téma esszészerű vagy más módon történő kifejtése;
- esettanulmány értelmezése és elemzése;
- statisztikai adatok, grafikonok, források elemzése.

Az írásbeli feladatlap értékelése

Az emelt szintű írásbeli vizsga feladatsorának javítása központilag készült javítási-értékelési útmutató alapján történik.

Szóbeli vizsga

Általános szabályok

Az emelt szintű szóbeli vizsga központi tételsor alapján zajlik.

Vizsgán használható segédeszközök a középiskolai földrajz, illetve történelem atlaszok.

A tételt a vizsgázónak önállóan kell kifejtenie.

Közbekérdezni csak akkor lehet, ha teljesen helytelen úton indult el vagy nyilvánvaló, hogy elakadt.

A szóbeli tételsor tartalmi jellemzői

A szóbeli tételsornak legalább 20 tételt kell tartalmaznia. A tételsort a részletes vizsgakövetelmény témaköreinek figyelembe vételével kell összeállítani.

A tétel egy rövid forráshoz, dokumentumhoz, esethez vagy idézethez kapcsolódó, tágabb téma kifejtése.

A szóbeli vizsgarész értékelése

A felelet központi értékelési útmutató alapján 75 ponttal értékelhető.

Az értékelésbe, a tartalmi elemek értékelése mellett, az előadásmód értékelése is beszámít.

A tartalom értékelési szempontjai:

- a feladat megértése, témataratás, lényegkiemelés,
- a szakmai nyelv használata, a szakirodalom felhasználása, a források felhasználása,
- tételének megfelelő tények, összefüggések, gondolatok, megállapítások közlése, ismeretek mélysége, tárgyi tudás,
- a megközelítés sokszínűsége és komplex jellege, a jelenségeket, változásokat alakító tényezők feltárása, problémaközpontú bemutatás,
- önálló vélemény megalkotása, életszerű saját vagy a médiából ismert példák alkalmazása.

Az előadásmód értékelési szempontjai:

- az előadásmód önállósága, folyamatossága, érthetősége,
- a kifejtés szerkezete,
- lényegkiemelő képesség,
- fogalomhasználat,
- stílus.